

Манихейското съвършенство

Автор: Март Атанасов

Редактор: Стела Рускова

Според историческите данни в манихейските мистерийни школи се обособяват три степени, най-високата от които е тази на т.нар. съвършени (*perfecti*), следвана от вярващи (*credentes*) и слушатели (*auditors*). Към първата принадлежат посветените, на втората се намират учениците или кандидатите за посвещение, а третата степен е въвеждащата.

„Вярващите“, а вероятно и „слушателите“, са били допускани да присъстват свободно на всички манихейски ритуали, вкл. и тези на посвещаването в „съвършенство“. Това показва, че независимо от своя окултен (скрит), или мистериен характер, те са били отворени и известни на всеки заинтересован член на обществото. Благодарение на това разполагаме с техни кратки описания в книги като „Догматично всеоръжие“ от XII в. на Евтимий Зигавин¹, който за посвещаването, или кръщаването в степен „вярващ“, пише:

„Казват, че нашето кръщаване е кръщаването на Йоан, понеже се извършва с вода, а тяхното е на Христос и ставало чрез духа, както им се струва. Затова, ако някой отиде при тях, те го кръщават отново. Най-напред му определят време за изповед, очищение и усърдна молитва, след това, полагайки на главата му Евангелието, прочитат „В началото бе словото“, призовават своя Свети Дух и пеят „Отче наш“. След такова кръщаване определят още време за по-подробно обучение, за по-въздържан живот и за по-чисти молитви, след това искат доказателство, че е спазил всичко това, че ревностно се е борил.”²

¹ Византийски богослов от времето на император Алексей I Комнин, чиято дъщеря Ана Комнина (1083 – 1153) в своята биографична книга „Алексиада“ определя богомилите във Филипопол (Пловдив) като манихеи: „Защото, тъй като всички жители на Филипопол са манихеи, с изключение на неколцина, те тиранизират християните и ограбват стоките им, без да ги е грижа за пратениците на императора. Техният брой се увеличавал, докато накрая цялото население около Филипопол се еретизирало”

² „Богомилството в България, Византия и Западна Европа в извори”, Д. Ангелов, Б. Примов, Г. Батаклиев, Наука и изкуство, 1968

Богомилският ритуал за посвещаване в степента „съвършенство“ също е споменат в описанията на Евтимий Зигавин в „Догматично всеоръжие“, където е наречен „*прословутото посвещаване в тайнствата*“ (т.е. в мистериите), или, с други думи казано, в мистериите:

„След като го засвидетелстват едновременно мъже и жени, повеждат го към прословутото си посвещаване в тайнствата: те обръщат нещастника към изток, отново полагат върху нечестивата му глава Евангелието, присъстващите мъже и жени го докосват със светотатствените си ръце и пеят нечестиви молитви за посвещаване.”³

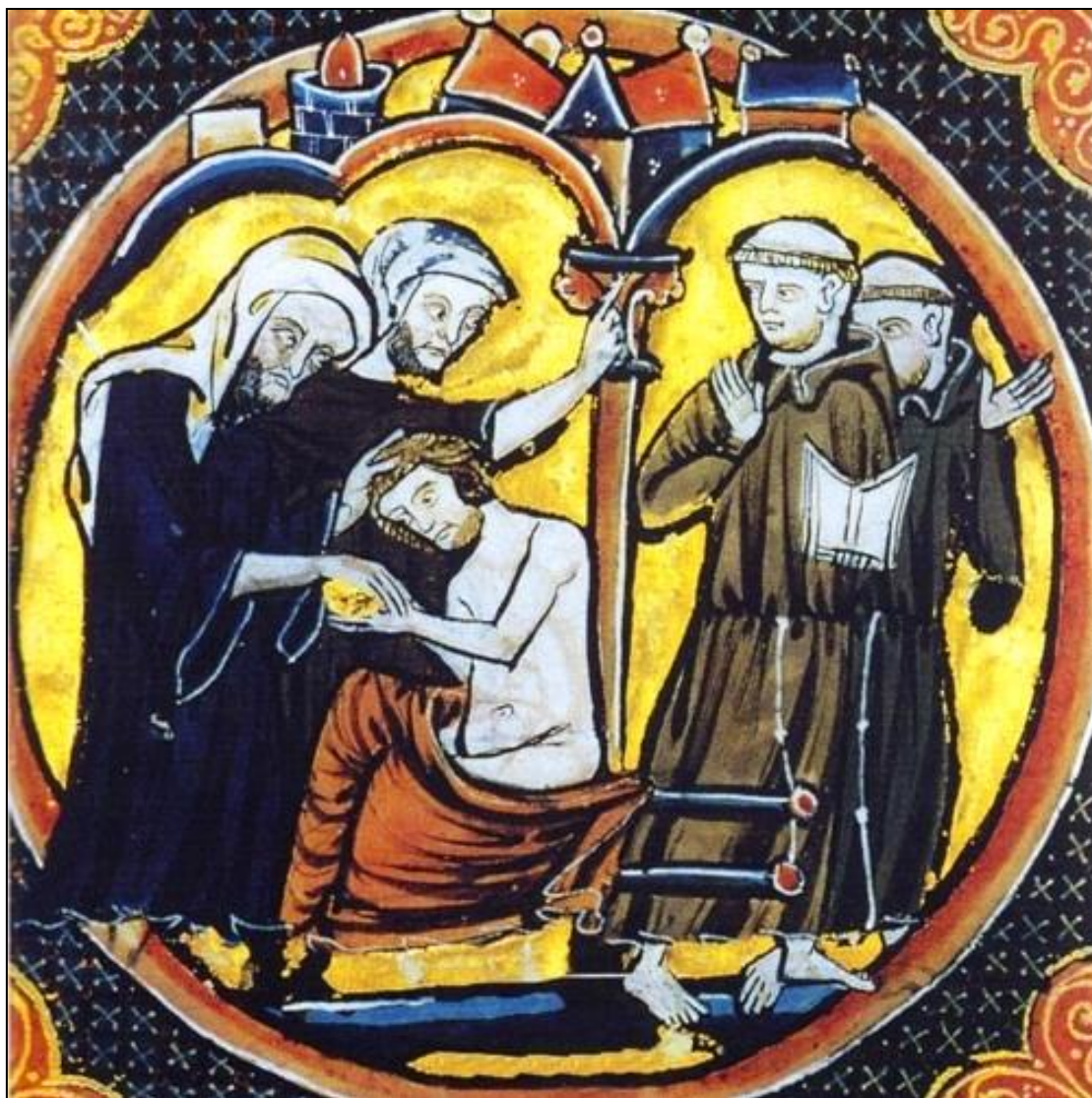
В неговата западна, катарска форма, манихейският посвещенчески ритуал на богомилите е описан от средновековния инквизитор Райнер Сакони⁴ в съчинението „Изложение за катарите и бедняците от Лион”:

„Ръкополагането се нарича от тях утешение и духовно кръщение или кръщение със Светия Дух. Без това ръкополагане нито може да се опрощава смъртен грях, нито да се предава комуто и да било Светия Дух и само чрез неговото извършване се постига и едното, и другото. Обаче в това албанензите се отличават малко от останалите. Албанензите твърдят, че в този случай ръката не взема никакво участие, понеже според тях тя самата е създадена от дявола, както ще се каже по-долу, но единствена роля играе Господнята молитва, която тогава произнасят тези, които полагат ръцете. Всички останали катари твърдят, че е необходимо и се изисква и едното, и другото, а именно – полагането на ръцете и произнасянето на Господнята молитва. Съществува също общо схващане у всички катари, че чрез това полагане на ръцете не се извършва никакво опрощаване на греховете, ако тези, които извършват ръкополагането, са обременени с някакъв смъртен грях. Това ръкополагане обаче става поне от двама, и то не само непременно от катарски първенци, нито от техни подчинени, а при необходимост дори от жени катарки.”⁵

³ Пак там

⁴ Роден в Пиаченца в началото на 13. в. За около 17 години изпълнява длъжността манихейски ересарх, след което приема римокатолическото кръщение

⁵ Виж бел. 2

Катарско ръкополагане, медальон от 13 в, Франция

А така изглежда ритуалът според Катарския требник, или Ръководството на самите манихеи, в Лионския ръкопис от XIII в.:

„Ако (нѣкой вѣруещъ) пожелае да бѣде утѣшенъ, нека направи поклонъ и да вземе книгата отъ рѣката на старѣйшината. Старѣйшината трѣбва да го увѣщае и да му държи проповѣдь съ съотвѣтни засвидѣтелствувания и думи, каквито подобаватъ на духовното кръщение (consolamentum). [...] Сетнѣ той да каже: „Имамъ воля за това, молете Бога за менъ, за да ме сподоби съ сила“. И слѣдъ като единъ отъ „добритѣ люде“ извърши своя поклон, заедно съ вѣруещия, да каже на старѣйшината: „Пощадете ни! Добри християни, молимъ ви, за любовта Божия, да сподобитѣ тукъ присѣтствуещия нашъ приятелъ съ онова добро, което Богъ ви е далъ“.

Тогава вѣруещиятъ да направи поклон и да каже: „Пощадете ни! За всички грѣхове, каквито съмъ могълъ да направя или да кажа, или да помисля, или да извърша, искамъ Прощка отъ Бога, отъ черквата и отъ всички васъ”. На това християнитѣ да рекатъ: „Отъ Бога и отъ насъ, и отъ черквата да ти бѣдатъ простени и ние молимъ Бога да ти ги прости“. Слѣдъ което тѣ трѣбва да го утѣшатъ. Старѣйшината взема книгата, полага я на главата му, а другитѣ „добри люде“ слагатъ десната си рѣка и казватъ своитѣ „Пощадете“ и по три „Да се поклонимъ“, а слѣдъ това: „Свети Отче, приеми своя рабъ въ твоята правда и изпрати своята милость и своя Свети Духъ надъ него“.

Послѣ да се помолятъ на Бога съ молитвата и тоя, който рѣководи божествената служба, трѣбва да каже съ низъкъ гласъ „шестото (la sezena)“; и когато произнесе „шестото“, да каже три пѣти „Да се поклонимъ“ и молитвата съ високъ гласъ, а сетнѣ Евангелието. Прочете ли се Евангелието, трѣбва да кажатъ три пѣти „Да се поклонимъ“ и „Благодать“, и „Пощадете“, и пр. Послѣ тѣ трѣбва да се цѣлунатъ помежду си и да цѣлунатъ книгата.

Ако присѣтствуватъ вѣруещи, да се цѣлунатъ и тѣ, а женитѣ вѣруещи, ако има, да цѣлунатъ книгата и да се цѣлунатъ помежду си. Сетнѣ да се помолятъ на Бога съ „двойно“ и съ поклони. Така прочее става прѣдаването на молитвата.”⁶

⁶ „Богомилски книги и легенди“, проф. Йордан Иванов, София, 1970

Богомилски (сръбски вероятно) свещеници, детайл от сръбска фреска от 12 век

Поради липса на точна представа за същността на посвещението в степен „съвършенство“ никой от древните и съвременните изследователи не дава

обяснение в какво точно се състои то. Кратко и изчерпателно обаче това прави д-р Рудолф Щайнер на следното място в своето творчество:

„Има достатъчно методи, с чиято помощ мисленето може да се пречисти до такава степен, че да не внасяме в нашите мисли никакъв личен елемент, а да позволим на мислите да мислят в самите нас, както постигаме това, примерно, в областта на математиката. Следователно, когато сме пречистили мислите от всякакви личностни влияния, тогава говорим за пречистване, или *„катарзис“*, както са се изразявали в древните Елевзински мистерии. [...] Ние можем да пречистим също и чувствата, да ги освободим от всеки личен елемент така, че те да не бъдат повече проводник на личните предпочитания, на симпатиите и антипатиите, а да изразяват самата същност на нещата, доколкото тя не може да бъде уловена чрез мисленето. Или, с други думи, нашите душевни изживявания, които идват от чувствата и благодарение на това, че разкриват по-дълбоката същност на нещата, понеже си служат и с други сили, а не само с тези на интелекта, ни водят до един или друг вид вътрешно познание, могат да станат също толкова *обективни*, колкото и мисленето. Езотеричното познание винаги е описвало това пречистване на чувствата като *„просветление“*.”

Всеки човек, който притежава сили и възможности за развитие и се стреми да напредва извън отъпканите пътища на ежедневието, трябва да следва онзи път на познание, който търси причините на нещата вътре в самите тях. И когато той е стигнал дотам, че нещата не пробуждат у него никаква лична симпатия или антипатия, когато им позволява да се изявят според тяхната собствена същност така, че да знае: „Ето, сега вече моите симпатии или антипатии нямат никакво значение“, тогава посоката на неговото мислене и неговите действия се определя не от него самия, а от вътрешната същност на нещата, тогава на преден план излиза не неговото лично мнение, а вътрешната същност на нещата. Езотеричната традиция определя този вид *развитие на волята като „съвършенство“*. [...]

Благодарение на пречистеното мислене човекът започва да вижда духовната страна на всички неща около себе си. Сетивният свят се превръща в символ на истинския, духовния свят. Но той прониква още по-дълбоко, за да обхване и това, което е недостижимо за мисленето.

После той се издига до следващата степен, при която разглежда нещата не с помощта на своето представно мислене, а навлиза в самите тях, там, където същността на нещата и това, което не може да бъде описано, се превръща в истинско постижение и малцина са тези, които стигат до него. А това, което не може да бъде описано и което, както ще стане дума в зимните лекции, трябва да си представяме по друг начин, и тук вече ни предстои да навлезем в тайните на човешката воля, именно това той нарича „неописуемото“. Когато човекът е извървял троичния път на мисленето, чувствата и волята, тогава той се съединява с това, което [Гьотевиет] Chorus mysticus нарича „Вечно-Женственото“:

Всичко преходно е само символ!

Недостижимото тук е вече постигнато;

неописуемото тук е вече сторено;

Вечно-Женственото нагоре ни тегли.”⁷

С други думи, открай време в световните мистерийни школи „съвършенството“ е степен, с която се обозначава крайният, завършеният, или, с други думи, съвършеният етап от обучението в тях. Това показва, че „съвършенство“ и „съвършен“ са не друго, а технически термини. Те, както става ясно, имат общо с про цеса на пречистване на волята, която по този начин се превръща в най-съвършен орган на познанието, нямащ общо с главата. Чрез нея посветеният се информира не само за процесите и съществата от видимия свят, но и за тези на невидимия. Друг с предчувствие за това духовно постижение е Гьоте, който го нарича достигане на „неописуемото“.

⁷ Рудолф Щайнер, Събр. съч. No 22, лекция от 24.10.1908

Изгаряне на катарите, картина на Педро Беругете, 16 в.

Развиването на волята представлява един вид „мислене на краката“ по подобие на свързаното с чувствата „мислене на сърцето“, за което често говори Рудолф Щайнер. Второто в някаква степен се постига от „вярващия“ в манихейските мистерии чрез пречиштането,

просветляването или *илюминирането* на чувствата и свързаната с тях любов и качеството вяра, за което Рудолф Щайнер казва следното:

„Вяра има този, който приема в себе си Христос така, че Той да заживее в него; така, че неговият Аз да не бъде само един празен съд, а такъв, преливащ от неизчерпаемо богатство, под чието неизчерпаемо богатство се крие не друго, а съдържанието на любовта. А тези, които, макар и отчасти, да могат да приемат тази сила в себе си, се наричат от Христос „вярващи“.”⁸

Описаната специфична мистерийна вяра няма нищо общо със сляпата религиозна вяра на екзотеричното християнство, а е мистерийно качество и средство за пречистване на чувствата с цел постигането на просветление, или илюминиране. В случая отново става въпрос за един технически термин в световните мистерии, използван преднамерено във филма „Матрицата“. В него вярата на главния герой в собствените му сили, както и тази на неговите приближени, води до победен край, или „свършенство“, което е спасително както за него, така и за целият Цион – градът на бъдещето, сравним с Новия Йерусалим.

В манихейството чувствата на „вярващия“ губят своя субективен характер, а след посвещението се превръщат в обективен орган за придобиване на свръхсетивно познание. На тази степен хората са просветлени, озарени, или илюминати – друг технически термин, отреден на членовете на един от ордени на Свободното масонство.⁹ В манихейството тази степен се предхожда от пречистването на мисленето, известно от древногръцко време като катарзис. От него идва средновековният термин катар, с който се обозначават всички манихеи в Западна Европа.

Отнесено към съвременното мистерийно развитие такова, каквото трябва да бъде, да кажем това, препоръчано от д-р Рудолф Щайнер, или антропософското, „катарската“ степен съответства на тази на Имагинацията, подробно разгледана в книгата „Как се постигат познания за висшите светове“.¹⁰ Там се казва, че чрез нея човек започва да вижда процесите и съществата в духовния свят под формата на образи. Следват степените Инспирация и Интуиция, които са постижими само чрез реално

⁸ Рудолф Щайнер, Събр. съч. No 114, лекция от 25.9.1909

⁹ Повече за дейността на този и подобни ордени виж в „Рокфелер център в Ню Йорк и тайните жестове на масонството“, част 1 и 2, Март Атанасов, изд. Труд, 2015 – 17

¹⁰ Изд. „Даскалов“, Стара Загора, 1994

посвещение, до каквото през 20. в. не се стига. Говорейки принципно, на първата посветеният започва да чува духовните същества и светове около него, след като преди това само ги е виждал, а на най-висшата степен – тази на Интуицията, той напълно се слива с тях, изживявайки ги вътрешно. Именно последното съответства на състоянието на манихейското „съвършенство“, характерно за посвещението на богомилите, както и на „неописуемото“, описано от Гьоте.

С въпросните три манихейски степени – „катарство“, „илюминатство“ и „съвършенство“, е свързан и опитът на Рудолф Щайнер да основе в началото на 1924 г. Езотерична школа, състояща се от три окултни класа, от която заради неговата преждевременна смърт се осъществява само първият. С тях имат общо и трите степени на Свободното масонство „чирак“, „калфа“ и „майстор“.